

Republika e Kosovës
Republika e Kosovës - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
MINISTRIA E BUEJTISË, PULITARIË DHE ZHVILLIMIT RURAL
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I RURALNOG RAZVOJA
MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND RURAL DEVELOPMENT

Shërbimi Këshillimor Bujqësor Rural i Kosovës
Kosovo Agriculture and Rural Development Advisory Services
Poljoprivredna Ruralna Savetodavna Služba Kosova

KOSOVA DEVELOPMENT CENTER
QENDRA KOSOVARE PËR ZHVILLIM
Adresa: Dëshmorët e Lirisë nr.135 Gjakovë-Kosovë
Tel: +383 58 724 499 Email: kdc.gjakov@yahoo.com
www.kdc-ks.org

PROJEKTI

"Zhvillimi i Zonave Rurale përmes Avansimit të Shërbimeve Këshillimore"

BROSHURA

Rehabilitimi i Sipërfaqeve të Shfrytëzuara nga Inertet dhe Mbrojtja nga Erozioni

Hyrje

Sfida e rritjes së shpejtë të popullsisë globale nuk kufizohet në rritjen e kërkesës për ushqim; është shoqëruar nga një rritje e paprecedentë e gjenerimit të mbetjeve. Mbetjet globale janë vlerësuar të arrijnë mbi tre miliardë tonë deri në vitin 2050. Aktualisht, mbi dy miliardë ton mbetje të ngurta gjenerohen çdo vit, në mbarë botën. Në vendin tonë, si rezultat i ndërtimeve enorme në vitet e fundit dhe renovimeve të objekteve të banimit, shumë sipërfaqe të tokave bujqësore janë mbuluar me materiale inerte. Në këtë broshurë kemi paraqitur mënyrën e rehabilitimit të sipërfaqeve të tokaveve bujqësore të shfrytëzuara nga inertet dhe mbrojtjen e tyre nga erozioni.

Fig 1. Deponia e materialeve inerte në Prizren

Çfarë janë mbetjet inerte?

Mbetjet inerte janë lloje të mbetjeve që janë joreaktive (biologjikisht dhe kimikisht). Kjo do të thotë që kur mbetjet inerte hidhen, ose duhet një kohë jashtëzakonisht e gjatë për t'u dekompozuar ose nuk dekompozohen fare. Mbetjet inerte zakonisht prodhohen gjatë aktiviteteve të ndërtimit. Llojet më të zakonshme përfshijnë:

- Mbetjet e betonit,
- Tullat,
- Rëra,
- Dheu,
- Rrënojat,
- Balta,
- Gëlqerja,
- Qeramika.

Fig 2. Mbeturina të ndryshme inerte

A janë mbetjet inerte të rrezikshme?

- Ky lloj mbetjesh nuk përbën kërcënim për mjedisin, kafshët apo shëndetin e njerëzve dhe nuk do të ndikojë në cilësinë e burimeve ujore me të cilat mund të jetë në kontakt. Çështja kryesore që paraqesin mbetjet inerte për individët dhe bizneset është se çfarë të bëjnë. Për shkak se nuk dekompozohet (ose duhen shumë vite për ta bërë këtë), mund të bëhet problematik pasi zë shumë hapësirë.

A mund të riciklohen mbetjet inerte?

Po, mbetjet inerte mund të riciklohen. Në disa vende në fakt riciklohen mbi 90% të mbetjeve inerte të cilat duke i ricikluar materialet përsëri kthehen në materiale cilësore ndërtimi. Për shembull, prodhohet beton i grimcuar 6F5 i ricikluar për mbushjen e kanaleve dhe për ndërtimin e rrugëve dhe shtigjeve. Rehabilitimi i sipërfaqeve të përdorura nga materialet inerte zakonisht përfshin zhvendosjen e tyre nga tokat bujqësore dhe rivendosjen e tyre në deponi të mbeturinave, pasi që në vendin tonë nuk ka kapacitete për riciklimin e inerteve.

Fig 3. Riciklimi i mbeturinave inerte

Rehabilitimi i tokës bujqësore nga materiale inerte përfshin një sërë praktikash që synojnë rivendosjen e tokës që është komprometuar nga materiale joproduktive, si p.sh. mbeturinat e ndërtimit, mbetjet industriale ose toka e kontaminuar. Ky proces është vendimtar për të siguruar që toka mund të kthehet në një gjendje produktive, duke mbështetur bujqësinë e qëndrueshme dhe shëndetin mjedisor.

1.Vlerësimi dhe Planifikimi: Hapi i parë në rehabilitimin e tokës bujqësore është kryerja e një vlerësimi të plotë. Kjo përfshin vlerësimin e shkallës së kontaminimit ose pengimit të shkaktuar nga materialet inerte. Testet e tokës, anketat e vendit dhe vlerësimet e ndikimit në mjedis janë thelbësore për të kuptuar sfidat specifike dhe për të përcaktuar strategjitë më efektive të rehabilitimit.

2.Heqja e materialeve inerte: Pasi të përfundojë vlerësimi, hapi tjetër është heqja fizike e materialeve inerte. Kjo mund të përfshijë gërmimin dhe transportimin e mbeturinave, pastrimin e rrënojave të ndërtimit ose nxjerrjen e dheut të kontaminuar. Duhet të përdoren metodat e duhura të asgjësimit për të trajtuar materialet e hequra në përputhje me rregulloret lokale dhe standardet mjedisore.

3.Restaurimi i tokës: Pas heqjes së materialeve inerte, fokusi kalon në restaurimin e tokës.

Kjo zakonisht përfshin:

- **Zëvendësimi i tokës:** Sjellja e tokës së pastër dhe pjellore për të zëvendësuar atë që është hequr ose kontaminuar.
- **Ndryshimi i tokës:** Shtimi i lëndëve organike, të tilla si kompost ose pleh organik, për të përmirësuar strukturën e tokës, përmbajtjen e lëndëve ushqyese dhe aktivitetin mikrobik.
- **Rregullimi i pH:** Testimi dhe rregullimi i pH-së së tokës për t'u siguruar që është i përshtatshëm për rritjen e të korrave.

4.Praktikat e bonifikimit: Rikuperimi përfshin rritjen e aftësisë së tokës për të mbështetur aktivitetet bujqësore.

Kjo mund të përfshijë:

- **Kontrolli i erozionit:** Zbatimi i masave të tilla si mbjellja e kulturave mbuluese, ndërtimi i tarracave ose përdorimi i mbulesave për kontrollin e erozionit për të parandaluar erozionin e tokës.
- **Përmirësimi i kullimit:** Instalimi i sistemeve të duhura të kullimit për të menaxhuar rrjedhën e ujit dhe për të parandaluar ngecjen e ujit ose kripëzimin.
- **Menaxhimi i lëndëve ushqyese:** Zhvillimi i një plani të menaxhimit të lëndëve ushqyese për të adresuar çdo mangësi ose çekuilibër në tokë.

2.Monitorimi dhe mirëmbajtja: Monitorimi dhe mirëmbajtja e vazhdueshme janë kritike për të siguruar suksesin afatgjatë të rehabilitimit të tokës. Testimi i rregullt i tokës, vlerësimet e performancës së të korrave dhe monitorimi mjedisor ndihmojnë në identifikimin e çdo problemi në zhvillim dhe përshtatjen e praktikave të menaxhimit sipas nevojës.

3.Praktikat e qëndrueshme: Integrimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore është thelbësor për ruajtjen e shëndetit të tokës së rehabilituar. Teknika të tilla si rotacioni i të korrave, punimi i reduktuar dhe menaxhimi i integruar i dëmtuesve mund të ndihmojnë në ruajtjen e pjellorisë së tokës dhe parandalimin e degradimit në të ardhmen.

Rehabilitimi i tokës bujqësore nga materialet inerte është një proces kompleks por shpërblyes që kontribuon në qëndrueshmërinë mjedisore dhe sigurinë ushqimore. Duke trajtuar kontaminimin dhe rivendosjen e shëndetit të tokës, toka mund të rivitalizohet për përdorim bujqësor produktiv, duke përfituar si ekosistemin ashtu edhe komunitetet që mbështeten në të.

Mbrojtja nga erozioni

Mbrojtja e tokës bujqësore nga erozioni pas pastrimit të saj nga mbetjet inerte përfshin zbatimin e disa praktikave kryesore për të siguruar ruajtjen e tokës dhe për të parandaluar degradimin. Këtu janë disa strategji efektive:

Mbulesa vegjetative: Vendosija e shpejtë e mbulesës së tokës pas pastrimit ndihmon në mbrojtjen e tokës. Kjo mund të përfshijë mbjelljen e barërave, kulturat mbuluese ose bimësi të tjera që stabilizojnë tokën dhe thithin reshjet.

Lërimi me kontur: Lërimi përgjatë konturit të tokës në vend të shpateve lart e poshtë ndihmon në ngadalësimin e rrjedhjes së ujit dhe reduktimin e erozionit.

Terracimi: Në shpatet e pjerrëta, krijimi i tarracave mund të ndihmojë në ngadalësimin e rrjedhës së ujit dhe zvogëlimin e erozionit të tokës. Tarracat veprojnë si barriera që kapin dhe ridrejtojnë rrjedhjet.

Strukturat e kontrollit të erozionit: Strukturat zbatuese të tilla si gardhe me baltë, diga kontrolluese dhe pellgje sedimenti mund të ndihmojnë në kapjen dhe mbajtjen e grimcave të tokës përpara se ato të lahen.

Ripyllëzimi ose pyllëzimi: Mbjellja e pemëve dhe shkurreve rreth fushave bujqësore mund të veprojë si erëra dhe të zvogëlojë shpejtësinë e erozionit të erës.

Rrotullimi dhe diversifikimi i të korrave: Zbatimi i rotacioneve të ndryshme të kulturave mund të përmirësojë strukturën e tokës dhe të zvogëlojë rrezikun e erozionit në krahasim me praktikën e monokulturës

Praktikat e menaxhimit të ujit: Zbatimi i sistemeve të duhura të kullimit për të menaxhuar ujin e tepërt dhe për të shmangur mbytjen me ujë mund të parandalojë erozionin e tokës. Teknikat si mbledhja e ujit të shiut dhe ujitja e kontrolluar gjithashtu ndihmojnë në menaxhimin e lagështisë së tokës.

Monitorimi dhe mirëmbajtja e rregullt: Monitorimi i vazhdueshëm i masave të kontrollit të erozionit dhe mirëmbajtja në kohë janë thelbësore për mbrojtjen afatgjatë të tokës.

Duke kombinuar këto praktika, ju mund të reduktoni ndjeshëm rrezikun e erozionit të tokës dhe të mbroni pjellorinë dhe produktivitetin e tokës tuaj bujqësore.

Për më shumë informata ju lutem kontaktoni:

MBPZHR- Departamenti i Shërbimeve Këshillimore Teknike

**Rr. "Ukshin Hoti" ndërtesa "Ramiz Sadiku", Nr.120
10000 Prishtinë**

Tel : +383 38212338 ; +383 200 38 426

Tel/ fax: +383212 987

E-mail: shkr_ikosovës@yahoo.com

Ky botim është përgatitur me ndihmën e MBPZHR. Përmbajtja e këtij botimi është përgjegjësi vetëm e KDC-së. Qendra Kosovare për Zhvillim është zbatuese e projektit, dhe në asnjë mënyrë nuk pasqyron pikpamjet e MBPZHR-së.

Zbatuar nga:

**KOSOVA DEVELOPMENT CENTER
QENDRA KOSOVARE PËR ZHVILLIM**

Address: Dëshmorët e Lirisë nr.135 Gjakovë-Kosovë
Tel: +383 38 724 499 Email: kdc.gjakov@yahoo.com

www.kdc-ks.org